

القسم الاول . من الجزء الاول

من
درر الحکم شرح مجلد الاجمال

شرح
القواعد الکلیه

اثر

خواجہ امید فندی زاده

علی حیدر

محکمہ تمیز حقوق دائرہ سی ریسی و مکتب حقوق عثمانی
مجلہ معلمی

اشبو کتاب فتواخانہ عالیہ متعدد علماء کرام و فقہای فضائل اسام حضراتی طرف عالیزندن
عریض و عمیق تدقیق اولہ ورق قبول و تصدیق بیورلمشدر

طبع ثالث

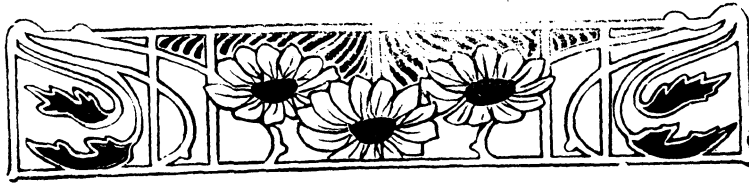
اول و آخری مؤلفک مهر ذاتیہ محتوم اولیان نسخہ لہ ساخته و متجاسری مسئولدر

استانبول

[مطبعہ نوبع طباعت] باب عالی قارشوسنده عدلیہ خانی نومرو ۱۹

۱۳۳۰

✽ مجله هیئتدین تنظیم اولنان مضبطه نك صورتیدر ✽

محاطلم عالی وکالت پناهیلی بیوردینی اوزره علم قههک امر دنیا به تعلق ایدن جهتی مناکات و معاملات و عقوبات قسملرینه منقسم اولدینی کی ملل تمدنه نك قوانین اساسیه سی دخی بو اوچ قسمة تقسیم و معاملات قسیمی قانون مدنی دیو توسیم اولنور ؛ فقط بو عصرلرده معاملات تجاریه بک زیاده توسع ایلش اولدیغندن بولیچه و افلاس کی بک چوق خصوصلرده قانون اصلیدن استثنا اولمش و بو مسائل استثنائی بی حاوی بشقه چه برده تجارت قانوننامه سی تنظیم قلمشدر که خصوصات تجاریه ده معمول به اولوب جهات سائر دهینه قانون مدنی به مراجعت قلمنور . مثلاً : برحکمة تجارتده تجارت قانونی حکمنجه رؤیت اولنان بر دعوانك رهن ، کفالت و وکالت کی بعض خصوصات متفرعه سنده قانون اصلی به مراجعت اولنه یور . جراثمدن نشأت ایدن حقوق عادیه دعوالزنده دخی بو منوال اوزره معامله ایدیلور . قانون مدنی به مقابل دولت علیه ده قدیماً و حادثاً بک چوق قوانین و نظامات یاپلشدر . اگرچه بونلر کافه معاملاتك فصل و تسویه سنه کافی دکل ایسه ده علم قههک معاملات قسیمی بو خصوصه اولان احتیاجانه کافی و وایدیر . دعاوی نك شرع و قانونه حواله سنجه بعض مشکلات کورلمکده ایسه ده تمیز حقوق مجلسلری حکامک تحت ریاستلرنده بولنهرق امور شرعیه بی شرعاً رؤیت ایتدکلی کی مجلس تمیزده نظاماً رؤیت اولنان ماده لر دخی آنلرک معرفتیله فصل و بومثللو مشکلر حل اولنمده در . شوقدر که قوانین و نظامات مدکیه نك اصل و مرجعی علم قهه اولهرق نظاماً رؤیت اولنان موادك دخی نیجه خصوصات متفرعه سی مسائل قهه به تطبیق ایله فصل و حسم اولنه کلوب مجلس تمیز اعضای ایسه مسائل قهه به مطلع اولدقلرندن کویا حاکم افندیلر قوانین و نظامات موضوعه نك خارچنده اولهرق مرافعاتی ایستدکلی قابله دوکه بورلر نظریله باقوب برطاقم سوء ظنلره ذهاب ایله کفتکویه باعث اوله یورلر .

دولت علیه نك تجارت محکمه لرنده دخی تجارت قانوننامه هایونی دستورالعمل اولوب دعوانك تجارتی تعلق ایتمیان خصوصات متفرعه سنده عظیم مشکلات چکلمکده در . شویله که اورویا قانونلرینه مراجعت اولنسه چونکه بونلر باراراده سنه موضوع قوانین اولدیغندن محاکم دولت علیه ده مدار حکم اوله ماز . شرعه حواله اولنمده دخی محاکم شرعیه اومثللو خصوصات متفرعه ده مرافعه بی اساسندن طومتغه مجبور اولور ؛ حالبوکه ایکی محکمه نك اصول محاکمه سی اساساً مختلف اولدیغندن بالطبع ایشده

جتالقی پیدا اولدینی جهته بومثللو خصوصاتده محاکم تجارتدن محاکم شرعیه‌یه مراجعت ایدیله‌میور . محاکم تجارت اعضاسی کتب ققه‌یه انتساب خصوصنده آنلر دخی مجالس تمیز اعضاسیله هم حالدر . علم ققه ایسه بر بحر نی بابان اولوب بوندن درر مسائل لازمه‌یی استنباط ایله حل مسئله ایده بیلک خیلدن خیل مهارت و ملکه‌یه موقفدر . علی‌الحصوص مذهب حنی اوزره طبقات متفاوتده پک‌چوق مجهدلر کلوب اختلافات کثیره وقوعبولش وقفه حنی ، ققه شافی کی تنقیح ایدیله‌میوب پک متشعب و منشئت اولشدر . ایشته بونجه اقوال متخافه ایچنده قول صحیحی تمیز ایله حوادثک آکا تطیقنده عظیم عسرت واردر . قالدیکه تبدل اعصار ایله عرف وعادته مبتنی اولان مسائل ققه‌یه دخی تبدل ایدر؛ مثلا : قدما ققه‌ها عندنده اشترا اولنه‌جق خانه‌نک براوطه‌سنی کورمک کافدر . متأخرین عندنده هر اوطه‌سنی کورمک لازمدر . بو ایسه عن دلیل بر اختلاف اولیوب بلکه انشا ات حقنده عرف وعادته اختلافدن نشأت اتمشدر که مقدا خانه‌لرک هر اوطه‌سی بر طرز اوزره بایله کلدیکندن بر اوطه‌سنی کورمک سائرنی کورمکدن مغنی ایش ؛ مؤخرأ خانه‌لرک اوطه‌لری مختلف بایلق عادت اولدیفندن هر اوطه‌سنی کورمک لازم کلشدر . حقیقت حالده لازم اولان کیفیت ایسه مقصد شرایه کوره بر علم کافی حاصل اتمکدن عبارت اولسیله اصل قاعده شرعیه تغیر ایتوب فقط بونک حوادته امر تطیقی تبدل احوال زمان ایله تبدل ایدیور . بومثللو اختلاف زمانی ایله اختلاف برهانی بینی فرق و تمیز ایتک دخی خیلی دقته محتاجدر . مسائل ققه‌یه‌یی احاطه ایله غورینه اطلاع ایسه پک کوچدر وبرآرائق مسائل ققه حنی‌یی جمع واحاطه ایتک اوزره عصرک ققه‌ها وفضلاسی جمع ایدیلرک تاتار خانه [١] وفتاوی جهانگیریه کی کتابلر تألیفنه همت اولنش ایسه‌ده ینه بالجله فروع ققه‌یه و اختلافات مذهبییه عصر واحاطه ایدیله‌مامشدر .

فی الواقع کتب فتاوی حوادثک قواعد ققه‌یه تطیقنه دائر اولنش اولان فتوالری حاوی مؤلفات دیمک اولوب حالبوکه بونجه عصرلر دنیرو سادات حنفیه طرفندن ویرلش فتاوانک جمع واحاطه‌سی تقدر دشوار اولدینی محتاج بیان دکلدر . بناء علیه (ابن‌نجیم) برطاقم قواعد ومسائل کلیه‌یی جمع ایدرک بونلرک تحتنده فروع ققه‌یی علی‌وجه‌الاحاطه درج ایتک یولنده برکوزل چغر آچمش ایسه‌ده آندن صکره کی عصرلرک عالموقیه یتشدریمک یولنده اولکی سماحتی کوریله‌مدیکندن آنک اثرینه اقتفا ایله آچمش اولدینی چغری شاهراه ایده‌بیله‌جک ذاتلر ظهوریله بو یولده بذل جهد ایللرینه مساعد اولمامشدر . شمیدی ایسه هر طرفده علوم شرعیه‌ده مهارت لوزواته ندرت کلدیکندن محاکم نظامیه‌ده لدی‌الایجاب کتب ققه‌یه‌یه مراجعتله حل شبهه ایده‌بیله‌جک اعضا بولندیرمتی شویله طورسون ممالک محروسه‌ده کاش بوقدر محاکم شرعیه‌یه کافی قضات بولق مشکل اولشدر .

بناء علی ذلک اختلافندن عاری ویا لکنز اقوال مختاره‌یی حاوی اولق اوزره معاملات ققه‌یه دائر سهل‌الماخذ بر کتاب بایلسه هرکس قولایلقله مطالعه ایدرک معاملاتنی آکا تطیق و بویله مضبوط بر کتاب اولدینی حالده نائب افندیلره عظیم فائده‌سی اوله‌جفی کی مجالس نظامیه اعضاسیله امر اداره‌ده بولنان مأمورین دخی بالمطالعہ مسائل شرعیه‌یه انتساب ایله لدی‌الایجاب ایشلرنی وسع‌لری مرتبه شرع شریفه توفیق ایدرلر وهم محاکم شرعیه‌ده معتبر ومرعی وهمده مجالس نظامیه‌ده حقوق دعوالری ایچون

[١] تاتار خانه بر جمعیتک تألیف کرده‌سی دکلدر بر ذاتک اثریدر . اما فتاوی جهانگیریه دنیان فتاوی هندیه اون ذاتدن مرکب بر جمعیتک اثریدر . [شارح]

قانون وضعندن مستغنی اولور مطالعه سنه مبنی اوله بر اثر جلیک وجوده کلی خلی وقتدنبرو آرزو اولور بر کیفیت اولوب حتی بونک ایچون مجلس تنظیمات دائره سنده بر جمعیت علمیه تشکیل ایدلمش وخیلیجه مسائل یازلمش ایکن حیز فعله کله میوب بودخی (الامور مرهونه باوقاتها) حکمنجه تاسیسی اهم اولان برچوق مواد خیره کبی مغبوط اعصار اولان عصر محاسن حصر هایونه قلمشدر .

موقتت جلیله حضرت پادشاهی ثمره فیض بهره سی اوله رق مشاهدت عین افتخار اولان ونجه آثار حسنه صره سنده بودخی حصوله کلک اوزره علم قهیدن عصرک احتیاجاته کوره روزمره ظهوره کلان معاملاتک تطبیقنه کافی اوله بیله جک اوله بر اثر خیرک وجوده کتوبلمسی امر اهمی عاجز لرینه حواله بیورلمش اولدیغندن بر موجب اراده علیه دیوان احکام عدلیه دائره سنده بالاجماع قههک معاملات قسمندن کثیرالوقوع ومعاملات عصره کوره بدیهی اللزوم اولان مواد حقنده سادات حنفیه نک اقوال معتبره سی جمع ایدله رک متعدد کتابله تقسیم و (احکام عدلیه) اسلیله توسیع اولتیق اوزره بر مجله تربینه بالابتدای مقدمه سیله کتاب اولی ختام بولهرق بر نسخه سی ذات حقایق آیات حضرت فتوی پناهی به ویرلدیکی کبی علم قهده مهارت ومعلومات کافیه سی اولان دیگر بعض ذوات فضاخه دخی بر نسخه سی بالاعطا اولنان اخطارات اوزرینه تعدیلات لازمه اجرا اولدقدن صکره تبیض ایله حضور حقایق ظهور وکالت پناهی لرینه عرض اولدی . بونک لسان عربی به نقل و ترجمه سی دردست اولدیگی کبی دیگر کتابله دخی جمع وتالیف اولتیق اوزره در .

المطالعه محاطلم عالی بیوریلورکه مقدمه نک ایکنجی مقاله سی (ابن نجیم) ایله آنک مسالکینه سالک اولان قهه ناک جمع ایدله کبری قواعد قهیه اولوب حکام شرع برنقل صریح بولدیجه یالکیز بونلرله حکم ایده مر ؛ لکن مسائل قهیه نک انضباطنه کلی فائده لری اولهرق ارباب مطالعه مسائلی ادله سیله ضبط ایتمش اولورلر ومأمورین سائره به هرخصوصه مرجع اوله بیلور وبونلرله بر آدم معاملاتتی مهما امکان شرعه توفیق وتقریب ایده بیلور . بناء علیه کتاب یاخود باب عنوانیه یازلیوب مقدمه به درج اولنمشدر . کتب قهیه ده اکثریا مسائل ایله مبادی مخلوط اولهرق ذکر اولنمش ایسه ده بوجه ده هرکتابه متعلق اولان اصطلاحات اول کتابک مقدمه سی اولتیق اوزره ذکر اولهرق مسائل ساده ترتیب اوزره یازلیوب ، فقط بومسائل اساسیه یی ایضاح ضمننده مثال اولهرق کتب فتاوادن برخیلی مسائل درج وعلاوه اولنمشدر .

فی زماننا جریان ایدن اخذ واعطا اکثریا بعض شرائطه مربوط اولوب مذهب حنفیه ایه صلب عقدده درمیان اولنان انواع شرائطک اکثریسی بیی مفسد اولدیگی جهته کتاب البیوعک اک مهم مبحثی (بیع بالشرط) فصلی اولهرق جمعیت عاجزانه مزجه پک جوق بحث و مناظره یی موجب اولدیغندن مباحثات جاریه نک خلاصه سی بوجه آتی ایراد اولتیق مناسب کورلشدر .

(بیع بالشرط) حقنده اکثر مجتهدینک اقوالی یکدیگره مخالفدر . مذهب مالکیده مدت جزئیه ایچون ومذهب حنبلیده علی الاطلاق بایع کندوسی ایچون میبعده منفعت مخصوصه شرط ایده بیلور ؛ لکن بابعده بوضاحت اولوبده مشتری طرفنده اولماسی رأی وقیاسه مخالف کورینور . امام اعظم (رحمة الله علیه) حضرت لرله هم عصر اولوبده مؤخرأ اتباعی منقرض اولان مجتهدلردن (ابن ابی لیلی) ایله (ابن شبرمه) (رحمة الله علیهما) حضرتینی دخی بوخصوصه یکدیگره ضد تام اولهرق بر

رایده بولنشلردر. شویلهکه : ابن ابی لیلی عندنده علی العموم بیع و شرط فاسد . و ابن شبرمه عندنده علی الاطلاق هم بیع ، همده شرط جائزدر.

مذهب ابن ابی لیلی : « المسلمون عند شروطهم » حدیث شریفنه مبین کورینور . ابن شبرمه مذهبی بو حدیث شریفه تمامیه موافق ایسهده بایع و مشتری اجراسی جائز و قابل اولیان شرطلر درمیان ایده بیلوب شرطه رعایت ایسه بقدر الامکان اولق قهاعندنده مسلماندن اولسیاه شرطه رعایت مسئلهسی تخصیص واستثنا قبول ایدر بر قاعدهدر. بناء علی ذلک مذهب حنفیده بر طریق متوسط اتخاذ اولهرق بیعک شرائطی (جائز) و (مفسد) و (لغو) دیو اوچ قسمه تقسیم اولمشدر. شویلهکه : عقد بیعک مقتضاسندن اولیوب یاخود مقتضای عقد بیعی تأیید ایتمیوبده احد طرفینه نافع اولان شرط مفسد و آکا معلق اولان بیع فاسد اولور و بر طرفه نفی اولیان شرطله بیع صحیح و شرط لغودر؛ زیرا بیع و شرادن مقصد تملیک و تملک خصوصی یعنی : بلا مانع و مزاحم مشتریک میبعه و بایعک منه مالک اولسی کیفیتیدر . حال بوکه بر طرفه نافع اولان شرطک اجراسنی اولطرفه طاب و طرف آخراندن هارب اولهرق منازعهیه مؤدی اوله بیلور. بو صورتده ایسه عقد بیع تمام اولامش دیمک اولور، فقط عرف و عادت منازعهین قاطع اولدیغندن علی الاطلاق شرط متعارف ایله بیع تجویز اولمشدر. معاملات تجاریه بروجه مشروح ذاتاً مستثنا برحالده اولوب اصنافک اکثر بنسبده دخی بر معاملات متعارفه تقرر ایتدیکنه و عرف طاری دخی معتبر اولدیغنه نظراً فسادی موضوع بحث اولهحق بالکمز بر طاقم متفرق و متشتت آیش و یرش ایدلرک خارج از عرف و عادت ایتکلری شرطلر قالب بونلرک دخی چندان دکری و بحت کورتور یری اولدیغندن معاملات عصرک تیسیری ایچون مذهب حنفیک خارجنده اولهرق ابن شبرمه مذهبنک اختیازی مناسب کورلیوب سائر فصللرده اولدیغنی کبی باب اولک دردخی فصلنده دخی مذهب حنفی اوزره بیعی مفسد اولیان شرطلرک بیانیه اکتفا اولمشدر .

الحاصل بو مجلهده مذهب حنفیک خارجنه چیقلمیوب مواد مندرجه سنک اکثری الحاله هذه فتواخانهده معتبر و معمول به اولدیغنی جهته بونلر حقنده بجه لزوم کورلز ؛ فقط ینه قهای حنفیده بعض فحول ائمهک اقوال معتبره سی ناسه ارفق و مصاحت عصره اوفق اولق حسیله اختیار اولنش ایدوکندن بونلرک مأخذ مقبوله و اسباب موجهه سی بروجه آتی بیان اولنور :

یوزطفسان یدنجی و ایکی یوز بشنجی ماده موجهه معنویک بیعی صحیح دکلدر. حال بوکه کل وانکنار کبی شکوفه ، سبزه و میوه محصولاتی مثلاً حق الوزود اولهرق بعض افرادی ظهور ایتدن دیکر بعض افرادی حصوله کلوب کچر اولدیغنی جهته اکثریا بومثلولرک ظهور ایتش و ایده جک اولان محصولاتی طویدن اولهرق صائقی عرف و عادت اولمشدر. بو مثللو محصولانده موجوده تبعاً معدومک دخی برابر اولهرق صائقی (امام محمد بن حسن الشیبانی) (رحمه الله علیه) حضرتلری استعسانا تجویز بیورمش (امام فضلی) ، (شمس الأئمة الخوانی) و (ابوبکر بن فضل) (رحمه الله علیهم) آنک قولیه افنا ایتش اولدیلرندن و ناسی بومثلو عرف و عادتلرندن کچورمک قابل اوله میوب حالبوکه معاملات ناسی فساده نسبتدن ایسه مهما ممکن صحتیه حمل ایتک اولی اولدیغندن بو مجلهده دخی قول محمد بالترجیح ایکی یوز یدنجی ماده آکا موافق اولهرق یازمشدر .

صبره مسئله سنده مثلاً : کیله سی شو قدر . غروشه اولق اوزره بریفین بعدای صاتلقدده (امام اعظم) (رحمه الله علیه) حضرتلرینک عندنده بالکمز بر کیله سی حقنده بیع صحیح اولور . و امامین

(رحمة الله علیهما) عندلرندہ اول ییغین تماما ساتلیش اوله‌رق قاچ کیله چیقارسه آکا کوره ثنی ویرلک لازم کلوب معاملات ناسی تیسیر ایتک حسیله صاحب هدایه کبی نیجه ققها دخی بو خصوصده آنلرک قولنی اختیار ایلش اولدقلرندن ایکی یوز یکرمنجی ماده اول منوال اوزره تحریر قلنشددر . امام اعظم حضرتلرینک عندلرندہ خیار شرطک مدتی اوچ کوندن زیاده اوله‌میوب امامین عندلرندہ ایسه هر قاچ کون مقاوله اولنورسه جائز اولدیغنه و بو خصوصده دخی آنلرک قولنی حال و مصلحتہ اوفق کورلدیکنه مبنی اختیار اوله‌رق اوچیوزنجی مادهده مدت مطلق اوله‌رق درج اولنشددر . خیار نقدده دخی بو اختلاف جاری اولوب بوندہ : مدتک اطلاق خصوصنده (امام محمد) (علیه رحمة الصمد) حضرتلری منفرد ایسه‌ده مصلحت ناسه اوفق اولوق حسیله آنک قولنی اختیار اوله‌رق اوچیوز اون اوچنجی مادهده دخی فلان وقته قدر دیو مدت اطلاق اوزره براغلدشددر . امام اعظم حضرتلرینک عندلرندہ استصناعا منقعد اولان بیعدن مستصنع رجوع ایده‌بیلور . ایسه‌ده امام ابو یوسف (رحمة الله علیه) حضرتلرینک عندلرندہ مصنوع تعریفه موافق اولدینی حالده رجوع ایده‌مز . شمدی حالده پک چوق کارگاهلر بایبارق بونجه طوبار، تفکلر، واپورلر مقاوله وسپارش ایله یابدیریله کلوب استصناع کیفیتی مصالح جسیمه جاریه‌دن اولسیله مستصنعک عقد استصناعی فسخده مخیر اولسی نیجه مصالح جسیمینی اخلال ایده‌جکندن واستصناع خصوصی خلاف قیاس اوله‌رق عرف ناسه مبنی استحسانا مشروع اولان سامه‌مقیس وعرفه مستند برکیفیت اولدیغندن مصلحت عصره نظراً امام ابو یوسف قولنک اختیارینه لزوم کوریلهرک اوچیوز طقسان ایکنجی ماده آکا موافق اوله‌رق یازلشددر .

مسائل مجتهد فیهاده امام المسلمین حضرتلری هر قننی قول ایله عمل اولنق اوزره امر ایدرسه موجبنجه عمل اولنق واجب اولدیغندن معروضات مبسرله نزد حقایق وفد وکالتناهلرندہ دخی قرین تصویب بیورلدینی حالده مجاہد ملفوفه‌نک بالاسی خط هایون حضرت خلافتناهی ایله توشیح بیوراتی بابنده

فی ۱۸ ذی‌الحجه سنه ۲۹۵ و فی ۱۰ مارث ۲۱۵

ناظر دیوان احکام عدلیه
احمد جودت
عن‌اعضا شورای دولت
سیف‌الدین
عن‌اعضا دیوان احکام عدلیه
سید احمد حلمی

مفتش اوقاف هایون
سید خلیل
عن‌اعضا دیوان احکام عدلیه
سید احمد خلوصی
عن‌اعضا شورای دولت
محمد امین

عن‌اعضا جمعیت
ابن عابدین زاده علاء‌الدین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دررالحكام شرح مجلة الاحكام

الحمد لله حمد المشرعين * والصلوة والسلام على سيدنا محمد سيد المرسلين * وعلى آله واصحابه اجمعين * معلوم ارباب حقوق اولدني اوزره علم جليل فقه بر بحر بي بيان اولوب بوندن غر مسائل لازمه بي استنباط ايله حل مسئله ايده يلمك خيلي مهارت و ملكيه موقوف وعلى الخصوص مذهب حنفي اوزره تأليف ايدلمش كتب جليله فقيهه ده اختلافات كثيره محرر بولمش اولغله آلردن اقوال مختاره بي خلاصه و تنقيح و ذكر ادله ايله ابصاري تنوير ايدرك مجله كبي بر اثر عاليه شرح يازمق مشكل و تبعات كثيره به متوقفدر . عبد عاجزي قلت بضاء ايله برابر على قدر الاستطاعه صرف مساعي ايدرك امور شرعيه ايله مشغوليت عاجزانهم ائناسنده علم فقه مطالعه سيله اشتغال ايدلمش وبو وسيله ايله خيلي درر مسائل انتخاب و اختيار ايديله رك مجله نك مواد مناسبه شرح و « دررالحكام شرح مجلة الاحكام » اسميله توسيم قلمشدي . مجله احكام فقيهه دن اخذ ايدلمش

اولمغله بوكا دائر يازيله جق شرحك دخى كتب معتبره فقهيه دن التقاط ايدلسى
 ومجله نك اختيار ايدىكى اقواله توافق ايلسى لابد بولمشدر . يوقسه بعضيلرك
 ياپمش اولدينى وجهله بر طاقم مطالعات عنديه وملاحظات عقليه سرديله مجله يه
 يازيله جق شرحك هيچ بر قيمتى اولمدقن بشقه مضرتى بولندينى آشكاردر .
 اشبو شرح عاجزى تماميله فتواخانه عالیده متعدد علما و فقه اطرفندن تدقيق و شرع
 على يه موافقتى تصديق بيورلمشدر . بوشان وشرف اشبو شرح عاجزى يه مخصوص
 ومقصود اولوب فتواخانه عاليجه تصديق اولمش بوندن بشقه مجله نك بوتون
 موادينى موضح ومسائل مهمه يى جامع شرح يوقدر ومن الله التوفيق .
 هاانا اشرع فى المقصود متوكلاً على الرب المعبود مرید الاصلاح قاصدا لايضاح
 سائلا عنه الهداية والعناية و مبتهلاً منه الوقاية فى البداية والنهاية اليه تبت وبه
 اعتممت .

مدخل

بر علمك تحصيلنى ارزو ايدن طالبك اون شى* بيلمسى ايجاب ايدرکه بونلر او طالب ايجون موجب بصيرت يعنى تحصيل علمده کوز آچيقلى مستوجب اولور. برنجيسى، او علمك اسمى ايدک: نجيسى، تعريفى او چنجيسى، موضوعى درنجيسى، مأخذى بشنجيسى، غاىى التنجيسى، واضعى يدنجيسى، مسائلى ساکنزنجيسى، حکمى طقوزنجيسى، شرف و فضيلتى اونجيسى، نسبتيدر.

ايمدى بو علمك اسمى فقهدر، تعريفى دخى مجاهنك برنجى مادهسنده ذکر اولنور. بو حالده بونك تعريف و ايضاحى مذکور مادهنك مذاکرهسى وقتنه تعلق ايدلم.

موضوعنه کلنجه موضوع علم ديمک کنديسنده اعراض ذاتيهسندن بحث اولنان شى* ديمکدر. و علم فقهنک موضوعى دخى ثبوتاً و باسلباً عبد مکلفک فعليدر. ايشته بوکا ميندیرکه فقهاء کتابالنکاح، کتابالبيع و کتابالهبهديو عنوانلرله ذکر ايدرلر نکاح اولسون بيع باهبه اولسون مکلفک فعلندن عبارتدر. شو قدر وارکه فقهاء بعضاً افعال مکلفه متعلق شى* دخى عنوان بحث قيلارلر کتاب عاريت و کتاب مأذون کي. حال بوکه فقهنک سالفالذکر موضوعنه کوره بونلر کتابالاعاره و کتابالاذن ديو ذکر اولنميدر (ذر منتقى) بو حالده مکلفک غيرينک فعلى علم فقهنک موضوعندن دکدر. مکلفک غيريسى صي و مجنون و بهائم کيلردر.

صي و مجنون برينک مائى اتلاف ايتسه ضامن اولور و بر کيمسه حيواتى باشى بوش طريق عامه صاليويرسه ايتديکي ضررى ضامن اولور ديو علم فقهده بمثلر وارددر. مادامکه موضوعى فعل مکلفدر علم فقهده بونلردن فصل بحث اولنور. دیرزکه صي و مجنون و بهائمک اتلاف ايتدکلى شيلرک تضمينيله اولان تکليف، اولنره عائد اولموب بلکه وليلرله صاحبلىرینه راجع اولديغندن بو مثللو مسائل فقهيهدن بحث دخى افعال مکلفيندن بحث ديمک اولمغه علم فقهنه داخل اولمش اولور.

ماخذی دخی کتاب یعنی قرآن و سنت و اجماع امت و قیاس در سنت دخی رسول اکرم و نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرت تدرینک اقوال و افعال شریفه و تقریرات منیفه لریدر.

اصحاب کرام کبی مسائل دینیه ده اجماع و اتفاق لرینه اعتماد اولنان ذوانک اتحاد و اجماع لرینه اجماع امت دینور.

کتاب ، سنت و اجماع دن اخذ و استخراج اولنان احکام دینیه به گیری بر شیء قیاس ایتمک قیاس فقها دینلور . قیاسه بر مثال « ولاتقل لهما اف » نظم جلیلی ابویزه قارشو اثر ضجرت اظهارندن بزی نهی ایتمک ددر . ایشته بو آیت کریمه نك نصی ایله حرمت ضجر ایت اولمشدر . ابویزه ضرب و شتم ایتمک کی ابدالردن منع و تحریم اولدیغمز بوکا قیاساً ثابت اولور .

غایتی سعادت دارینه نائل اولمقدر . علم فقهک صاحبی دنیاده عزیز و محترم و دار عقبا ده متنم انواع نعم اولور واضعی ، امام اعظم حضرت تدریدر .

فقهک مسائلی ، موضوعی فعل مکلف و محمولی احکام خمسہ شرعیه دن مرکب جمله لک لریدر . احکام خمسہ وجوب ، ندب ، اباحه ، حرمت ، و کراهتن عبارتدر . ایشته فقهک مسائلی شو فعل واجب ، بو فعل حرام ، و فعل مندوب ، دیگر فعل مباح ، او بر فعل دخی مکروه در کبی جمله لدر .

فقهک ، حکمی عباداته دائر اولان احکامنی ، اجمالاً اولسون تعلم و تدریس ایتمک مسلمینه فرض عیندر . ر بیع و امثالی معاملاتیه دائر احکامی ممکن مرتبه او کرمک فرض کفایه در . فقهک شرف و فضیلتنه کلنجه کلام و تفسیر و حدیث و اصول فقه دن ماعدا کافه علومک افضلیدر .

مذهب حنفی به متعلق احکام دینیه عبدالله بن مسعود حضرت تدرینه متصل اولان طریق ایله استنباط اولمشدر یعنی مذهبتک امام اعظمی بولنان ابو حنیفه نسان بن ثابت حماد دن و حماد دخی ابراهیم نخعیدن و بوده علقمه دن و بوده عبدالله بن مسعود دن و بوده رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت تدرندن اخذ ایلمشدر .

﴿ مقدمه ﴾

يعنى بجاه احكام عدليه نك مقدمه سى

[ايكى مقاله يي حاويدر] ، كه برنجيسى تعريف فقه وديكرى قواعد كليہ اولق اوزره جماعاً يوز ماده دن عبارتدر .

مقدمه نك ايكى لغت وايكده اصطلاح معناسى واردر . لغت معنالرينك برنجيسى ، مشهور اولان ؛ دال مشدده نك كسريه اوله رق متعدى بولنان قدم فعل ماضيسندن مأخوذ اولوب متقدمه معناسنه در كه او كه كچورلمش ديمكدر . يقال : « تقدم الرجل اذا كان مقدما . » ايكننجيسى ، كذلك متعدى بولنان قدم فعل ماضيسندن مأخوذ اولوب او كه كچوريجى ديمكدر . بوراده شو ايكى معنانك ايكيسى دنخي ملاحظه اولنه بيلور .

برنجى معنایه كوره او كه كچيجى ديمكدر كه فى الحقيقه بو مواد كتابك اوكنه كچمشدر . ايكننجى معنایه كوره متقدمه او كه كچوريجى ديمك اولوب حقيقه بو مقدمه آنده كى موادى اكلايانى اكلاميان اوزرينه كچورر يعنى تقديم ايدر . (رد مختار) مقدمه لفظى فى الاصل بوجه بالا صفت ايكن مقدمه الجيشه - طليعه - اسم قلندقدن صكره « هر شينك اولى » معناسنه نقل اولنوب بعده الفاظ مخصوصه يه اسم قلنمشدر .

مقدمه نك اصطلاح معنالرينه كانجه اصطلاحجه مقدمه ايكى نوعدر ؛ نوع اول : مقدمه علمدر . بوده : « مایتوقف عليه صحة الشروع » يعنى : صحت شروءك موقوف عليه اولان شيدر « ديه تعريف اولنمشدر .

صحت شروع، علمی وجه ما ایله تصور و بر فائده بی تصدیق ایله حاصل اولور « کلیات » علمك حدیثی یعنی تعریفی و غایتی و موضوعی معرفت کبی شیلر دخی مقدمه علمدن معدوددر. نوع ثانی : مقدمه کتابدر. بوده (طائفة مخصوصه من کلام قدمت امام المقصود لارتباطه له فیها و انتفاع بها فیہ سواء توقف علیها ام لا) یعنی کلام کتابدن بر طائفة مخصوصه در که کتابك آکا ارتباطی و یا کتابده آنکه انتفاع ایچون مقصودك اوکنه کچورلشدر، که مقصودك آکا موقوف اولسون و کرك اولسون (ازهیری) بنا برین مقدمه العلم ایله « مقدمه الكتاب » بیننده عموم و خصوص مطلق اوله رق « مقدمه العلم » اخص مطلقدر. « مقدمه » لفظنك تفصیل و تحقیق (مطول) نام کتاب ایله حواشیسندهدر.

مقاله اولی

[علم فقهك تعریف و] اقسام اربعه یه [تقسیمی بیانندهدر]

که بالکنز بر ماده دن عبارتدر .

علم فقه ، ترکیب اضافی اولوب بوراده علم منطق اصطلاحنده اولدینی کبی یقین وظنه صادق اولان ادراکدن عبارتدر .

ادراک، اگر نسبت تامه خیریه بی اذعان ایسه تصدیق ؛ دکل ایسه تصور اولور، لکن آتیده ذکر اولنه جنی اوزره تصور لر علم فقه دن معدود اولما قله بونده کی علم ، تصدیق معناسندهدر .

فقه ، فانك کسری و قافك سکونی ایله اولوب لغه آ کلامق معناسندهدر که فعل ماضی قافك ضمیمه اولان فقه اولوب فقیه یعنی علم فقه آشنا اولدی دیمك اولور . (رد مختار فی المقدمه).

علم فقه و علم نحو کبی اسامی علوم اتخاذا اولنان علم اوج معنایه کلو برنجیسی او علمك مسائلی ادراک ایکنجیسی نفس مسائل و قواعد و اوچنجیسی مسائل و قواعدك تکررندن حاصل اولان ملکه در . مجله نك آتی الذکر تعریفی معنای اوله کوره در .

تعریف ایکی قسمدر . قسم اول تعریف حقیقیدر . ماهیات حقیقه نك تعریفی کبی . انسانی حیوان ناطق ایله تعریف کبی . قسم ثانی، تعریف اسمیدر . ماهیات اعتباریه نك تعریفی کبی .

بوده شواسمك هاتكى معنياه موضوع اولدينقى بياندن عبارتدر. فقهك آتى البيان تعريفى دخى تعريف اسميدر (رد مختار فى المقدمة).

١ ماده

[علم فقه ، مسائل] و احكام [شرعية عمليه بيلمكدر]

علم فقه ، مرقاتده « احكام شرعية عمليه ادله تفصيليه سندن بيلمكدر » ديه تعريف و تعريف مذكور ائمه شافعيه نك ايدوكى بيان اولمشدر (مرآت)

فصول بدايعده دخى (احكام خمسة نك افعال مكلفينه تعلق اعتباريله او كا - احكام خمسة به - علمدن عبارتدر يوقسه و جوب عماله علم دكادر) ديه تعريف اولمشدر (حموى فى اول الكتاب .)
بو تعريفده (بيلمكدر) يعنى (علمدر) دنيلور كه علمدن مقصدظن و تقليده عام وشامل اولان تصديق يعنى اعتقاد راجح معناسى اولوب علم بالا احكام ايله تصورات تعريف مذكور دن خارج قالدى . [١]
مسائل ، مسئله نك و احكام ، حكمك جمعيدر .

مسئله ، بر مطلوبه دنيلور كه اثبات ايجون آكا برهان و دليل اقامه اولنه و علمدن غرض اولمشده بيلمكدر (تعريفات سيد .)

حكم ، مكلفك فعلنه تعلق ايدز خطاب شارعدر ديه بعضير تعريف ايشملر ايسه ده صدر شريعه نك بيانته نظراً خطاب مذكور ايله ثابت اولان شى يعنى مثلاً و جوب و صحت و فساد و كراهت و حرمتدر ديه دخى تعريف قلنمشدر كه بو احكام ، علم فقهك محمولاتى اولور . موضوعانى ايسه مكلفك فعلندن عبارتدر . مكلف عاقل و بالغ كيمسه اولوب مجنون ايله صبير مكلف دكلردر . بناءً عليه بونلرك افعالى علم فقهك موضوعاتى اوله ماز .

واقعا بونلرك افعالندن دخى علم فقهده بحث اولنه رق ٩١٦ ماده ده ذكر اولندينى اوزره سببى برمالى اتلاف ايتسه ضامن اولور دينلمش ايسه ده ولى الصغير ضامن اولور معناسنه اوله رق بومعنايه كوره ينه فعل مكلفدن بحث اولمش اولور .

علم فقهك موضوعى فعل مكلف و محمولى احكام مذكور اولمش بعض مسائلده صراحةً در بيع مجهول فاسددر مسئله سنده اولدينقى كجى « بيع مجهول » فعل مكلف و موضوعدر . « فاسددر » دخى احكام خمسة دن برى و محمولدر . و بعض مسائلده صراحةً اوليوب تأويله

[١] لان المقصد بالحكم ههنا النسبة الحكيمية سواء كانت بين المشياء الخمسة و افعال المكلفين او غيرها

مرآت .

محتاج اولور . اکثر مسائل فقهیه بوقیلندندر. شرط شکلنده ایراد اولنان مسائل کبی . اگر ببعده ثمن مجهول اولور ایسه فاسد اولور کلامنده اولدینی کبی . بونک تأویلی شویله اولور : بیع مع جهالة الثمن فاسددر .

شرعیه ، خطاب شارعیه موقوف یعنی خطاب شارع اولمسیدی ادراک اولنه ماز ایدی دیمکدر . کربک نفس حکم ایله اولسون و کربک نفس حکمک نظیریه اولسون . ونکه او نظیر نفس حکمه مقیس و نفس حکم مقیس علیه اولور . مسائل قیاسیه ده اولدینی کبی (رد مختار فی المقدمه .) شارع دخی واجب تعالی و تقدس اولوب رسول اکرم طرف الهیدن تبلیغ احکامه مأمور اولوق اعتباریه آکاده شارع دینلور . عملیه ، عملک کیفیتنه متعلق دیمکدر .

ادله سندن بیلیمک دیمک ادله سنه باقیله رق انک ایله احکامک بیلنمیسی دیمکدر که بونکه علم الله تعالی و علم الرسول و علم جبرائیل علیهما السلام خارج قالدینی کبی علم مقلد و دیندن اولدینی ضروره معلوم اولان شی دخی خارج قالدی . چونکه بونلرک عاملری عندالاصولین فقهندن معدود دکدر (مرآت) . بوصولده فقیه لفظی عندالاصولین حقیقت اوله رق آنحق مجتهده اطلاق اولنور . مسائل فقهیه بی حافظ اولان مقلده اطلاق مجازدر . لکن فقیه لفظک مقلده اطلاق عرف فقهاده حقیقتدر . حتی برمال فقهایه وقف یا وصیت اولنورسه وقف یا وصیتدن بومثلو مقلدردنک آزاوج مسئله به واقف اولنر بیله حصه دار اولورلر . (رد مختار فی المقدمه .)

اشبو تعریفده مسائل شرعیه دینلمکه علم حادثدر کبی مسئله عقلیه و آتش یا قیجیدر کبی مسئله حسیه و فاعل مرفوعدر کبی مسئله اصطلاحیه خارج قالدینی مثلو عملیه دینلمکه دخی واجب تعالینک ذاته و صفاتنه و افعالنه علم که کلام و علم عقائد و علم توحید و صفات دینلور و بوندن اجماع حجتدر کبی علم اصول فقه مسائلی خارج قالور (رد مختار فی المقدمه .)

بناءً علیه بو تعریف افرادی جامع و اغیارینی مانع اوله رق تام اولور .

علم فقه ، ادله اربعه دن یعنی کتاب ، سنت ، اجماع امت و قیاسدن اخذ اولنمشدر که بونلرک تفصیل و ایضاح احکامی علم اصول فقه مسائلندندر (رد مختار فی المقدمه .)

مدار امور دین بش شی اوزرینه در .

۱ - اعتقادات ، ۲ - آداب ، ۳ - عبادات ، ۴ - معاملات ، ۵ - عقوباتدر ،

(رد مختار فی اول کتاب الطهارة .)

اعتقادات ايله آداب مسائل فقهيه دن اولديغندن بوراده آنلردن بحث ايديلمه ريك دينلمشدرکه [مسائل فقهيه] يعنى بالاده کي تعريف ايله معرف اولان مسائل شرعيه عمليه [يا] صوم و صلاة و حج و زکاة کي [امر آخريه تعلق ايدر] واکا عائد اولور [که] بومسائل [احکام عبادتدر] . بواحکامک بياني ايچون کتب فقهيه ده کتاب الطهاره، کتاب الصلاة، کتاب الصوم، کتاب الحج و کتاب الزکاة کي عنوانر وضع و بونلر دخي ابواب و فصوله تقسيم ايدلمشدر .

[وياخود] تأهل ايتک ياخود نا مشروع برفعلي ايشلياني تأديب ايتک ياخود برمالی بيع، ايجار ايتک کي [امر دنيايه تعلق ايدر] واکا عائد اولور [که] بومسائل اقسام ثلاثه به يعنى برنجيسي [مناکحات] و ايکنجيسي [معاملات] و اوچنجيسي [عقوبات] قسملرينه تقسيم اولنور. رد مختار کتاب طهارته مناکحاتی معاملاتده داخل عد ايدرك « معاملات بشدر معاوضات ماليه ، مناکحات ، محاصات ، امانات ، زکات » ديمشدر . فقط مجله مناکحاتی معاملاتده مقابل ذکر ايلشدر .

مسائل فرعيه دن امر دنيايه تعلق ايدن قسمنک سالف الذکر اقسام ثلاثه به انقسامی بوجه آتی تفصيل اولنور .

[شويله که جناب حق] تعالی و تقدس حضرتلری علمی اکمل اولمق اوزره خلق و امر معاشی احسن صورته تنظيم و [بو نظام عالمک وقت مقدره] يعنى يوم قیامته [دک بقاسنی اراده ايدوب بو] نظام عالمک بويله بقاسی [ايسه نوع انسانک بقاسنه و نوعک] يعنى نوع انسانک اکمل و احسن صورته [بقاسی تناسل و توالد ايچون ذکور و انانک] يکديکريله [ازدواجنه منوطدر] که ازدواج مذکور حضرت آدم عليه السلامدن بوکونه قدر جاری و مشروع برامردر. بو قیاسدن، مذکور نظام عالمک بويله جه بقاسی نوع انسانک تناسل و توالدی ايچون ازدواجه منوطدر ، نتیجه سی چيقار .

مقدمه ثانيه ده بولنان کبراده اکمل و احسن قیدی وضع اولندی. زیرا نوع انسانک بقاسی حیوانات سائره کي بلا ازدواج اجتماعه دخي ممکن ايسه ده بويله غير مشروع اجتماع ، ضیاع انساب کي نيجه مفاسدی مستلزم اولديغندن مذکور وجه اکمل و احسن ايله اوله ماز . بلکه وجه احسن و اکمل ايله بقاسی آنحقی ازدواج ايله اوله بيلور . فسبحان الله العليم . (زواهر الجواهر .)

خلاصه کلام ، مسائل فقهیه درت قسمه منقسمدر . قسم اول ، عبادات قسم ثانی ، مناکحات قسم ثالث ، معاملات قسم رابع ، عقوباتدر .

قسم ثانی وثالث ورابعه اولان احتیاج ایله اسبابی مجلهده ایضاح اولمشدر . زیرا فقره آنفه ایله فقره آتیه دن قسم ثانی به اولان احتیاج ثابت اولدینی کبی فقرات آتیه دن دخی قسم ثالث ورابعه اولان احتیاج ثابت اولور . نته کیم شرحاً دخی بیان اولنور . [و برده نوعک] یعنی نوع انسانک [بقاسی اشخاصک عدم انقطاعیه در .] زیرا اشخاصک انقطاعی نوع انسانک نفس الامرده انعدامنی اقتضایدر . شومقدماتدن فقهک مناکحات قسمک لزومی تحقق ایدرکه قسم مذکورده طلاقه متدائر اولان مسائل دخی داخلدر .

[انسان ایسه اعتدال مزاج حسبیه بقاده غذا] جه [ولباس] جه [ومسکنجه امور صناعیه به محتاج اولور .]

اعتدال ، افعال وزنده کم وکیفده ایکی حالت بیننده متوسط اولقله اتصافدر . مثلاً بر جسمک طول وقصر حالتاری بیننده وهوانک حرارت وبرودت آره سنده متوسط اولقله اتصافی کبی .

مزاج ، کتاب وزنده برشیه قاتیلوب قارشدر بلغله باعث ترکیب اولان شیدن عبارتدر . مزاج البدن ، « مارکب علیه من الطبايع » یعنی طبایع اربعه دن عبارت بولنان صفراء ، سوداء ، بلغم ودمدن بدنک مدار ترکیبی اولان طبیعتدر دیه تعریف ایدلشددر . (کلیات .) مثلاً انسان غذاجه زراعت وحرارت و طباحت و لباسجه نسج و خیاطت ومسکنجه منازل انشا ایتمک کبی بر طاقم صنعتلره محتاجدر . یوقسه غذاسز ، لباسسز ، مسکنسز انسان یشایه میوب آچاقلدن وصفوقدن وصیجاقلدن تلف اولور .

[بو] امور صناعیه [دخی] شخص واحدک قوتیه حصولی غیر ممکن اولدیغندن نوع انسانک [افرادی بیننده تعاون] و [تناصر] و [یکدیگریله] اشتراک حصونه توقف ایدر . [زیرا انسانک هیچ بر فردی کندیسنه لازم کلن هر شیئی بالذات ومنفرداً یا بجمعه مقتدر دکلدز . بر کیمسه تارلابی نطاس وبعداپی زرع وحصاد وتنظیف ایتمک و اوکوتمک وایتمک یا بجمعه مشغول اولسه صیان و سائره کبی آلات حراتی وانبسه سنی و خانه و مسکننی بالذات یا بجمعه مقتدر اوله میه جفندن صانوز آلمق و استیجار ایتمک کبی احکام مشروع

اولمازسه بونلری هم جنسندن یالوارمق ایله آنگه وشاید بونکله دخی آلاماز ایسه نهایت الامر همجنسیله بالمقاتله اخذ ایتمکه مجبور اولور. حال بوکه بونکله بقاء عالم ممکن اولماز. انسانلر یکدیگری اتلاف ایده ایده مضمحل اولورلر. (رد مختار فی اول البیوع.)

کدکک تحصیل علم ، کتابلره و معلملره و بونلره متعلق برطاقم اشیا به توقف ایدرکه بونلرک حصولی ایچون برطاقم مینلر لازمدر. مثلا : کتاب لازم اولدینی کبی کتاب ایچون دخی کاغد و کاغد ایچون بموق مقتضی اولمقه برابر بونلرک کتاب شکلنه افرانغه قدر دوکمه چی ، مرتب کبی دهانجه ازباب صنایع وجودی الزمد. نته کیم « لولا الوآ لهلك الانام » کلامی بین العرب ضرب مثل اولمشدرکه ناسک یکدیگریله انیت و الفتد و سائر معاملاتده موافقتلری - اتفاق ایتملری - اولمازسه مصاحتلری مضمحل و کندیلری تلف و بریشان اولورلر دیمکدر .

شریعت غرا ، آیات جلیله و احادیث نبویه ده موجود اولان حقوق عالیله و مقدسه دن استنباط اولمشدر. اکابر علما ، اقدامات فوق العاده صرف ایده رک حیرت بخش عقول اوله جق صورته ده بوحقوق عالیله توسیع و اسباب موجب و حکمات عالیله سرد ایله مسائل مهمه نی تفریع ایتملردر. شریعت غرا ، بردریای معرفتدرکه بوندن التقاط اولنه جق قوانین ، عدالتجه و ایجاب حال و مصالحته مطابقتجه ، دول متمنده ده موجود بولنان بالجمله اصول اوزرینه مرجح اولدیغنه شبهه یوقدر . شریعت ، ابنای بشرک نام الهی به اوله رق بالجمله حقوقی معین اولمغه اطاعت عمومیه نی مادی و معنوی قوی بر صورته تامین ایتملردر .

ایشته شو مقدماتدن فقهک معاملات قسمنک لزومی تحقق ایلدی . معاملاتک سبب مشروعیتی بتقدیرالله تعالی مقدر بولنسان عالمک الی یوم القیامه بقاسی ناسک یکدیگریله معامله ده و محتاج اولدقلری اشیا ده تعاطی و مبادله ده بولملرینه توقف ایلر . بقاء عالم ، بقاء انسانله و بقاء انسان دخی ازدواج ایله ممکن اوله بیلوب بوایسه مال ایله حاصل اوله بیلورمال دخی معاملات ایله وجود بولور (منار .) و بین العلماء متفق علیهدرکه انواع مرکباتک اعدلی و محسب المزاج اعتدال حقیقی به اقربن نوع انسان اولدیغندن ناشی نفس انسانی اشرف و اکملدر . بوشرف و کمالک انسانه احسان و تخصیصندن و باشقه مخلوقاتده بولنما سندن طولانی افاضه مبدأه بخل لازم کلز . زیرا مبدئک افاضه سی محل افاضه بولنان قوابلک استعدادینه کوردر . انسانک استعدادی ایسه حسب المزاج اشد و افوادر (شرح مواقف)

[الحاصل انسان] بدوی الطبع اولمیوب بلکه [مدنی الطبع اولدیغندن] ذی العقول اولمیان [سائر

حيوانات کي منفرداً [يعنى نوعيه اجتماع و تعاون و يکديکريه مشارکتري اولقسزین] يشايه ميوب بسيط بساط مدنيت ايله يکديکره معاونت و مشارکت محتاجدر . [زيرا طبيعته موجود بولنان امورده تصرف اولنماقجه انسان آندن انتفاع ايده مز . تصرف مذکور ايسه امور صنايعيه توقف ايدر .

مثلا : طبيعته موجود اولان طاش و اناج و تيمور کي شيلردن انسانک انتفاع ايده بيلمسي بولنرده برطاقم صنعتجر اجراسنه متوقف و اجراى صنعت ايسه تعاون و اشتراک منوط بولمشدر ، حتى بريسى « سن غفلته يديکک برلقمه يکده طقوز يوزصانه محتاجسک که اوصانعلر مذکور لقمه نك اسباب تحصيلنه ساعيدرلر » معناسنده اولان « انت فى اکلک على الغفلة لقمه تحتاج الى تسعماء صانع يسعون فى تحصيل اسبابها » کلامنى سويلمشدر . واقعا بر لقمه نك حصول بولماسى ايجون طباخ و حصادوزراع کي برطاقم عامل و صانعلرک صنع و عملدرى لازمدر ،

شومشارکت و نوع بنى آدمک يکديکرينه اولان احتياجى اخصوصى تعيش و افعالمزده و بروسفرمزه نظراً او قدر آشکار و بديهدر که تعريف و تنبيه لزوم کورلمز .

فقط تعاون مذکورک حصولى ايجون هر شخصک ضميرنده اولان مطالبنى صاحب و رفيقنه خبر و يرمکه حاصل اوله بيلور که بوکا تکلم و اسطه در . تکلم ايسه لغاته موقوف اولديغندن لغاتک قدر و قيمتى پک بيوک اولدينى درکاردر (شرح عنقود الزواجر .)

[حال بوکه هر شخص کندويه ملايم] و نفسنک محبوبى [اولان شينى طلب] ايدر [و] کندويه [مزاحم] و نفسنک مغضوب و منفورى [اولان شينه غضب ايدر اولديغندن] اشخاص [بينلرنده] لازم الوجود اولان [عدل و نظامک خللدن محفوظ] يکديکرلرينه ظلم و تعدى و حرکات نابجايه تصدى ايتلرندن ممنوع [قالمسى ايجون کرک] نوع انسانک بقاسنه و اشخاصک عدم انقطاعنه و سيله اولان [ازداجدن و کرک مابه التمدن اولان تعاون و اشتراک خصوصلرنده برطاقم قوانين مؤبده شرعيه به محتاج اولور که اولکيسى] يعنى ازدواج خصوصلرنده کي قوانين شرعيه [فقهک مناکحات قسمى و ايکنجيسى] يعنى مابه التمدن اولان تعاون و اشتراک خصوصلرنده کي قوانين شرعيه ؛ فقهک ، [معاملات قسميدر .] مؤبده کله سى تأييددن اسم مفعول اولوب اولوب تأييد دخى تفصيل و زنده باقى و مخد قلمق معناسنده در . (يقال ابدت تأييداً اذا خلدت) يعنى احکام شرعيه نسخ و تبديلدن مصون و محفوظ اولورق يوم قيامته قدر باقيدر . معاملات ، مفاعله بابندن اولان معامله نك جمی اولوب اتنين - ايکى کشى - بيننده حاصل

اولان شیره اطلاق اولنور . بیع ، اجاره ، ودیعه عاریت کبی که بایع ایله مشتری وموچر ایله مستأجر ومودع ایله ودیع ومعیر ایله مستعیر بیننده حاصل اولور (شرح اشباه لعبدالغنی .)
[وامر تمدنک بومنوال اوزره] ثابت و [یابدار اولسیچون احکام جزا ترتیبی لازم کلوب بو] احکام جزا [دخی فقهک عقوبات قسمیدر .] که کتب فقهیهده کتاب الحرود وکتاب السرقة وکتاب الجنایات کبی عنوانلر تحتند برتفصیل بیان اولمشدر .

عقوبات ؛ بتون انواعیله بنی آدمه عأد وراجع اولان مصالح ومنافع ایچون مشروع قلنمشدرکه منافع مذکوره انساب واموال وعقول واعراض کبی شیلرک صیانتندن یعنی تحت محفوظیتده قالماسندن عبارتدر . شویله که نفوس واطرافده قصاص وجودک، وحدزانا انسابک، وحد قذف اعراضک ، وحدرقت اموالک ، وحد شرب عقولک حفظ ووقایه سی ایچون مشروع قلنمشدر . (معین الحکام فی القسم الثالث من الکتاب فی القضا یا بالسیاسة الشرعیة)

عقوباتک مشروعیتنه علم ، فعل ممنوعی ارتکابدن منع ایدهجکی کبی فعل مذکور ی فاعل اولان کیمسه اوزرینه اوعقوباتی اجرا وایقاع ایلمک دخی اوفعله معاودتن زجر ومنع ایلر (رد مختار فی اول الحدود)

شرعشریفک منع ایتدیکی محرمات ایکی قسمه منقسمدر . قسم اول ، نفوس انسانیه وشهوات آدمیه آنی یا یمنغه سوق ایدر وطبع انسانی آنی یا یمنغه مائل اولور . سفاح [۱] وشرب خمرکبی . الله تعالی بونی ایشلمکی ایکی نوع زاجر ایله منع بیورمشدر نوع اول ، حد عاجل اولوب بونکله انان آنی ایشلمکدن حذر ایدر . نوع ثانی ، وعید آجل اولوب بونکله متقی و دیندار اولان انسان منزجر اولور . تسم ثانی ، نفوس انسانیه آنی یا یمنغن نفرت ایدر . اکل الجنائت (۲) والمستقذرات (۳) وشرب سموم متلفات (۴) کبی . شارع تعالی بوندن زجر ایچون وعید ایله اکتفا بیوروب حد عاجل ایله زجر بیورمامشدر . (ادب الدین والدنیا فی اول باب ادب الدین .)

مقدمات سالفه دن فقهک عقوبات قسمنه اولان احتیاج ثابت اولمشدر .

علم جلیل فقه بحر بی پایان اولغله برابر مذهب حنفی اوزره طبقات متفاوتده « مجتهد فی الشریع ، مجتهد فی المذهب ، مجتهد فی الفتوی کبی » یک چوقی مجتهدلر کلوب اختلافات کثیره

[۱] زنا ، فعل شنیع ، (۲) خیانت ، خیثک جمعیدر . خیث ، بیس شی ، (۳) المستقذرات ، مستقذرک جمعیدر . مستقذر ، نجاست کبی نفرتی موجب شی .

(۴) سموم . سمک جمعیدر . سم ، زهر ، متلفات ، متلفک جمعیدر . متلف ، اولدی ریجی ، قتل

ایدیجی .